IOAN AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI – CORRESPONDENCE, NOVEL AND POLEMICS

Mirela Alina MORAR (POPA)
„1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: Our paper intends to provide an analysis of the main co-ordinates that define I.Al. Brătescu-Voinești's correspondences, novel and polemics from literary life focusing especially on the next ones texts reference intituled: Correspondence to Anuța and novel Niculăiță Minciună. We proceed with presenting a series of contemporary Romanian critical reactions according to his literary and social activity during the interwar period.

Keywords: I.Al. Brătescu-Voinești, correspondence, novel Niculăiță Minciună, polemics, interwar period.

Cu toate că opera sa este de dimensiuni reduse, nici până astăzi nu avem o restituire completă a ceea ce a scris și publicat prozatorul de la Târgoviște. O sursă importantă privind opera și biografia sa este literatura epistolară. În scrisorile trimise lui Titu Maiorescu, G. Ibrăileanu, Nicolae Iorga, Ion Rădulescu-Pogoneanu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu etc., biograful și cercetătorul operei lui Ioan Al. Brătescu-Voinești găsește informații și precizări privind itinerariul scriitorului.[1]

De regulă, corespondențele sunt „revelatorii pentru destinul, personalitatea unor reprezentanți de seamă ai literaturii române."[2]

Începem studiul nostru orientându-ne înspre o scrisoare inedită trimisă de către scriitor, Aninei, fina sa. În scris, I. Al. Brătescu-Voinești i se confesează, adresându-i-se într-un mod cât se poate de familial: „Anina, finișoara mea dragă,". Acesta îi prezintă despre problema sa de sănătate alimentată de conjunctura socială deloc prietenoasă. Îi menționează cauza declanșării bolii la stomac, cu rădăcină în copilărie când pasionat fiind de desen, înghite, din grabă, o pastă verde, după cum își amintește: „țineam între buze o bucată de vopsea verde. Nu-mi aduc aminte care dintre colegi mă întreabă ceva și, vrând să-i răspund, înghit bucata de vopsea, o înghit atât de complet încât, cu toate."[3] Și așa începe un șir de neplăceri stomacale, „crampe și arsuri în lungi episoade dureroase. Ar fi putut să nu participe întotdeauna la întâlnirile sale și să se îngrijească, așa ar „fi evitat orice oboseală și mai ales orice discuții violente."[4] Însă, nu putea absenta, era o fire punctuală, serioasă, implicată. Spirit pacifist, afirmă „de altminteri toți ai mei mă asigură și eu însumi, uitându-mă în oglindă, constat că foarte nimerita poreclă de Gandi[5] pe care mi-o scorniseră, începe să nu mi se mai potrivească desăvârșit. Chiar și cel mai mic neadevăr își pune amprenta pe om, la fel cum o picătură de otravă poate strica un lac întreg. Trei sferturi din toate neînțelegerile vor dispărea

[1] Nicolae Scurtu, *O epistolă necunoscută a lui I. Al. Brătescu-Voinești*, în „România literară", nr:40(26/09/2014 - 02/10/2014), p. 5.

[2] Teodor Vârgolici, *Documente literare*, în „România literară", nr:7(20/02/2009 - 26/02/2009), p. 27.
[3] Nicolae Scurtu, *O epistolă necunoscută a lui I. Al. Brătescu-Voinești*, în „România literară", nr:40(26/09/2014 - 02/10/2014), p 5.
[4] Nicolae Scurtu, *O epistolă necunoscută a lui I. Al. Brătescu-Voinești*, în „România literară", nr:40(26/09/2014 - 02/10/2014), p. 5.
[5] Mahatma Gandhi se numără printre cele mai fascinante personalităţi ale secolului XX. Atitudinea sa non-violentă împotriva discriminării din Africa de Sud şi India l-a tranformat, împreună cu învăţăturile sale, într-una din cele mai importante modele ale umanităţii. El a inspirat nenumăraţi oameni. http://www.dadalos.org/rom/Vorbilder/gandhi/gandhi.htm Accesat la 19 decembrie 2014.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

de pe fața pământului dacă ne vom pune în locul dușmanilor noștri și le vom înțelege punctul de vedere. Atunci vom deveni deîndată una cu ei, sau vom ne vom gândi cu îngăduință la ei."[6]

A scris un ciclu de scrisori pe care intenționa să denumească neinspirat momentului actual, brăzdat de războaie, *Biblia păcei.* Motiv pentru care, E. Lovinescu în *Revizuirile* sale, partea *Revizuiri morale,* îl cataloga textul drept pueril, insignifiant în raport cu actualitatea vremii încărcată de atmosfera beligerantă, o „trudă zadarnică" precum „ și – că - blândul visător care e d. Brătescu-Voinești se gândește la pace și îi propovăduiește Biblia!"[7] Îl sfătuiește să își îndrepte atenția înspre societate, înspre oamenii care au nevoie de liniște, de consiliere prin cuvinte frumoase.

Cât despre anturajul său literar și politic, îi scrie că existau la ordinea zilei opinii divergente privind relația România-Germania: „aveam zilnic discuții aprinse cu iremediabili germanofobi, pe care mă sileam să-i conving că atitudinea lor, care, până în momentul alianței noastre cu Germania, putea fi socotită numai o greșeală, de la intrarea noastră în război alături de germani, poate, cu drept cuvânt, fi socotită ca o acțiune vătămătoare intereselor țării noastre și deci de aproape înrudită cu trădarea."[8] Îi trimite scrisoarea la 78 de ani, cu 4 ani înainte de a se stinge.

Trecând la ansamblul activității sale (prozator, judecător) constatăm că a fost contestat, într-un mod vehement, dar nu general, deoarece după 1937 alunecă în atitudini profasciste, teoretizate în opuscule programatice cu titlul: *Huliganism* (1938), *Germanofobie* (1940). Nici natura „dură și necruțătoare climatului literar interbelic"[9] nu a fost prielnică pentru scriitor.

Au loc o serie de atacuri împotriva lui Brătescu-Voinești care debutează cu respingerea de la premiile Academiei Române. Tot „împotriva lui ca scriitor și împotriva dreptului lui de a fi prezent în fața scriitorilor se ridică, încă din 1915, unele voci, între care cele ale lui Arghezi (1915), I. Em. Protopopescu Pake (1916), Oreste (1916)."[10] Prozatorul nu răspunde tuturor acestor atacuri, însă se observă că sursa lor era șirul de funcții oficiale obținute de acesta, exercitate în paralel cu scriitura. Acum, este numit "«ploșniță», iar reprezentarea *Soranei* – o «porcărie» pentru că unul din autori (Brătescu-Voinești) era membru în Comitetul de lectură al Teatrului Național."[11]

În volumul al IV-lea din *Critice*, E. Lovinescu îi acordă importanță scriitorului. Aici, criticul dezaprobă calificarea acestuia de către unii, drept „marele nostru prozator"[12] aducând o suită de contra-argumente critice. El nu neagă faptul că scriitorul posedă calități morale, însă din punct de vedere social îl consideră inadaptat vremurilor: „Literatura d-lui Brătescu-Voinești e literatura inadaptării: un om bun cu nobile însușiri sufletești…iată eroul unic al scriitorului, dezarmat și învins în mijlocul unei lumi egoiste, aprige după câștig material."[13] Deși, îl aprecia ca fiind „un talent, - dar un talent precis și limitat."[14] Toate acestea se regăsesc transpuse în creațiile sale, prin personaje și acțiunea lor izvorâtă din situația sa reală,

---

[6] [6] Nicolae Scurtu, *O epistolă necunoscută a lui I. Al. Brătescu-Voinești*, în "România literară", Nr:40(26/09/2014 - 02/10/2014).

[7] Eugen Lovinescu, *Revizuiri*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Simuț, București, Editura Paralela 45, p. 185.

[8] Nicolae Scurtu, *O epistolă necunoscută a lui I. Al. Brătescu-Voinești*, în "România Literară", Nr:40(26/09/2014 - 02/10/2014).

[9] Dan Mănucă, *Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești*, București, Editura Minerva, 1997, p.44.

[10] Dan Mănucă, *Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești*, București, Editura Minerva, 1997, p.44.

[11] *Ibidem*,, p.45.

[12] E. Lovinescu, *Critice*, vol. 2. Ediție de Eugen Simion. Antologie și repere istorico-literare de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1982, p. 29.

[13] *Ibidem*, p. 30.

[14] Eugen Lovinescu, *Revizuiri*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Simuț, București, Editura Paralela 45, p. 238.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

personală. E un autor „plăpând", prea „modest". În același an marcat de atacuri directe la adresa prozatorului, 1916, E. Lovinescu începe să-și revizuiască aprecierile critice, opiniile despre proza acestuia. După ce în articolul "*Epoca* din 1905, îl dăduse drept exemplu tinerilor, pentru finețea și precizia stilului, precum pentru obiectivitatea observațiilor. În 1916, constată că scrie doar o «literatură onestă» („Flacăra").”[15]

Criticul constată insuficiența tehnicii sale scriitoricești și crede că pentru ca o operă să fie valoroasă, nu este de ajuns. Însă, literatura lui Al. Brătescu-Voinești, adaugă autorul „reprezintă, așadar, un progres spre observație obiectivă. Progresul e numai formal." Așadar, criticul oferă un canon, pe care-l redăm în cele ce urmează: „Într-un romancier lumea trebuie să se reflecteze însă în varietățile ei și, cu cât reflectarea e mai complexă și mai circumstanțială, cu atât romancierul e mai mare. În loc să oglindească, d Brătescu-Voinești se oglindește în unele mobile ale lumii și se înduioșează asupra soartei sale nefericite."[16]

În plus, mentorul mai aprecia că scriitorul este: „lipsit de darul de a ieși din sine, și deci de a crea obiectiv, lovit de o tragică sterilitate, lipsit chiar și de intervenție verbală și de stil, d. Brătescu-Voinești e un miniaturist… talent minor."[17]

Este cert că prozatorul se afla sub oblăduirea oficialităților, în special a lui Brătianu. În plus, în anul 1928, i se oferise omagial, o casă de locuit în București, în condițiile în care, în acea vreme oamenii de litere duceau o existență precară.

Dar să ne îndreptăm acum atenția asupra motivului real cauzator de vicisitudini. În publicația „Săptămâna muncii literare și artistice", acesta a semnat un pamflet violent contra lui Vintilă Brătianu, ministru redutabil, responsabil de viața financiară și economică, în care mărturisea că nu crede în spusele lui V. Brătianu conform căruia va urma o ieftinire a traiului de zi cu zi: „…D-l Brătianu speră încă în ridicarea leului fără aur la Banca Națională și promite, sinistru, ieftinirea traiului. E naiv, e nebun, sau de rea credință?"[18] Mergând înspre analiza textului, se observă o adresare nominală directă. Dominanta textului este ilustrată prin ușor sarcasm și ironie slabă. Apare acuza directă tranșantă. Fără menajamente, îndreptată spre cel care împreună cu ai săi, au dus țara cu tot ce există în ea la un nivel deplorabil.

Referitor la menirea scriitorilor în general și la scriitorul I. Al. Brătescu-Voinești aici, în particular, în vremuri de cumpănă, E. Lovinescu afirma că: „în mijlocul tragediei în care se zbătea țara noastră, scriitorii aveau o înaltă misiune de împlinit. Talentul lor trebuia să găsească formula luminoasă și multiplă a idealului național. Cuvântul lor, să trezească cele mai amorțite și mai ruginite conștiințe. […] Datoria scriitorilor este deci de a oțeli toate energiile neamului."[19] Apoi, tot acesta aprecia calea aleasă a prozatorului, opinând că : „Inima scriitorului nostru a bătut, în adevăr, pentru toate aspirațiile noastre seculare… atitudinea hotărâtă a d-lui Brătescu-Voinești a împrăștiat o vie lumină."[20] Căci, în perioadele beligerante au avut și ele rolul lor, mai mult negativ și foarte puțin pozitiv, spre exemplu al Doilea Război Mondial a dus la mari descoperiri științifice, însă minusurile abundă: teroare, traumă socială colectivă, moarte, uriașele distrugeri materiale, toate afectând profund, din temelii, ordinea politică, socială și culturală a întregii lumi implicate.

Faptul că I. Al. Brătescu-Voinești primește gratuit acea locuință provoacă nebănuite animozități, neiertându-i-se aceasta. Legat de aceasta situație, același mentor al „Sburătorului", își exprima dezacordul față de această oferire de privilegii, opinând în

[15] Dan Mănucă, *op. cit.*, p. 45.
[16] *Ibidem*, p. 31.
[17] Eugen Lovinescu, *Revizuiri*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Simuț, București, Editura Paralela 45, p. 238.
[18] Dan Mănucă, *op. cit.*, p. 45.
[19] Eugen Lovinescu, *Revizuiri*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Simuț, Cuvânt înainte de Mircea Martin, București, Editura Paralela 45, pp. 184-185.
[20] *Ibidem*, p.184.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

Revizuirile sale: ”Pe lângă concordanța sentimentelor se mai adaugă uneori și concordanța intereselor. Pe lângă operă mai e și omul. Suntem înconjurați de imponderabilitate. În jurul unui scriitor se pot cristaliza drept prestigii, pe care nu le îndreptățește nici o calitate durabilă. Atitudine în viață, concurs de împrejurări, cointeresări sentimentale sau comerciale, totul ridică un merit real până la potențe inadmisibile.”[21] Totul, deoarece epoca interbelică „de altfel, sceptică și feroce, se creează astfel de valori și fetișuri, în aprobarea sau tăcerea noastră indulgentă.” Nu trece mult timp, și Mai apoi, dacă Arghezi își îngăduia să vorbească despre o «jigodie literară», și la răspunsul scriitorului, ca de « o replică îngrețoșată» (*Hiena*), Lovinescu scoate cartea exasperării: *ceea ce nu se mai poate.*(s.n.) („Sburătorul”, 1920)”[22]

Cu un asemenea temei, criticul dezvăluie, fără voie că, de fapt, în viața literară bucureșteană, Brătescu-Voinești nu avea de partea lui simpatiile unei părți a lumii literare deoarece: 1. Scrie puțin; 2. Este secretarul Parlamentului; 3. Este directorul revistei „Lamura”; 4. membru al Academiei Române; 5. membru în comitetul de lectură al Teatrului Național; 6. Director al ziarului „Dacia”; 7. Membru în comitetul de conducere al Editurii Cartea Românească; 8. Membru în comitetul de conducere al Editurii Viața Românească; 9. Director-general prin delegație, al Teatrelor Naționale.”[23]

Ce-i drept, prozatorul alege și calea politică, înscriindu-se în Partidul Național Liberal dar doar „spre a-și omorî plictisul” spune el. În revanșă, mai apoi acesta aderă la poporanism, acceptând invitația lui Garabet Ibrăileanu, „în care află, *mutatis mutandi*, un alt Maiorescu.” Titu Maiorescu îl sprijinise în debutul său.

Referindu-ne la apariția volumului *Nuvele și schițe*, „primirea nu a fost dintre cele mai favorabile; scriitorul nu aparținea nici unei grupări literare și deci a fost aproape ignorat, după cum Dan Mănucă afirma în lucrarea *Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești*. Mai apoi, el refuză sfatul lui T. Maiorescu, de a mai scrie un volum de nuvele, catalogându-l „drept o tentativă de a-l obliga la ceea ce el refuza cu disperare.”[24] Între timp, atacurile la adresa lui nu contenesc, luând amploare.

De altfel, „cu intuiția-i exactă și fină, Maiorescu îi prezicea, încă de când Brătescu-Voinești avea doar douăzeci și patru de ani, că va fi un scriitor puțin productiv, deoarece îl obsedează propriile lui amintiri […] Scriitorul este și «Brătescu», dar și «Voinești». Cu alte cuvinte, este și tatăl său, retras, fugind de lume, muncit de chinuri secrete pe care le potolește în sera cu flori. Dar și «nenea Antonache», adică Alexandru Voinescu, ofițer, cartofor de în mizerie demnă, povestitor imbatabil și histrion uluitor. Amintire și prezent: – adaugă Dan Mănucă – acestea sunt elementele care îl subminează pe scriitor și a căror înfruntare și coabitare i-au generat arta.” Și iată, cum în scrierile sale se infuzează acest substrat antropologic. Un alt exemplu de remarcat este unul cu referire la nuvela *Niculăiță Minciună*, unde stilul scrisului său primește, cu ușurință, *marca oralității* (s.n.), prin proverbele și zicătorile semănate de-a lungul textului, prin cuvinte și expresii populare, regionalisme, dialog, exclamații, interogații, expresii onomatopeice, imprecații/apostrofe, diminutive, dar și marca oratoriei (s.n.), el fiind la un moment dat avocat și apoi, judecător, textul povestirilor sale este spus ca o pledoarie, naratorul creează impresia că s-a afla în fața unui auditoriu.

În cele ce urmează, vom încerca să realizăm o scurtă de-construcție hermeneutică a povestirii brătesc-voinesciană remarcând arta de a povesti într-un mod simplu.

În plus, „hermeneutica îndeamnă ca la interpretarea unui text sau a unei opere să se țină seama de factorii interni și externi care au condiționat-o, deoarece «fiștecare persoană

[21] *Ibidem*, p. 237.
[22] Dan Mănucă, *op. cit.*, p. 45.
[23] Dan Mănucă, *op. cit.*, p. 45.
[24] Dan Mănucă, *op. cit.*, p. 27.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

are ceva deosebit în modul cugetării, după cum adică sau starea culturii peste tot a vreunui norod sau a fieștecăruia persoană în parte e mai înaltă sau mai apusă».”[25]

Mergând oarecum pe aceleași considerații critice ale lui E. Lovinescu, asupra operei lui I. Al. Brătescu-Voinești, G. Călinescu afirma în *Istoria literaturii…* că: „izbitoare sunt la Ioan Al. Brătescu-Voinești, ca de altfel la mulți dintre contemporanii săi, lipsa de invenție și de productivitate. Schițele și nuvelele se bizuie pe simpla observare a unor medii ce sînt chiar acelea în care trăiește scriitorul.”[26]

Bunăoară, „eroii lui Brătescu-Voinești au fost rînduiți din clasa «învinșilor», a «inadaptabililor», după indicațiuni ce se găsesc chiar în opera autorului. Clasificarea aceasta însă, … nu este cu totul exactă sub raport estetic. Orice operă, bizuită pe observație, înfățișează învingători și învinși, sau mai degrabă învingeri și înfrângeri, uneori simbolizate în același individ. Existența fiind luptă, este firesc ca eroii să izbândească ori să fie înlăturați. Amîndouă deznodămintele confirmă existența lor energetică.”[27]

Cu alte cuvinte, „învingerea și înfrîngerea sînt aspecte ale luptei și artistul are numai datoria să ne arate prin prin ce împrejurări urmează un efect în locul altuia. Mai clară ar fi noțiunea de inadaptare, prin care s-ar înțelege incapacitatea totală de a lupta. Unde nu este însă nici un fel de luptă, nu se poate începe opera de artă în proză.

Revenind la nuvela, *Niculăiță Minciună*, expunem în cele ce urmează o încercare de de-construcție hermeneutică a scrierii.

După lecturarea scurtei povestiri, amintite adineauri observăm că evenimentele se țes în jurul personajului principal, personaj eponim (titular), al cărui nume îl regăsim în titlul operei, un băiat harnic, blând, blajin, prea sfios, pe numele său real, Niculaiță Gropescu. Este fiul cel mare dintr-o familie din satul Manga, comuna Măgureni. Se remarcă în mod deosebit în clasele primare obținând cu mândrie reținută, premiul întâi cu coroniță. Din alegerea părinților, nu își continuă studiile, deși învățătorul le sugerează acest lucru. În contrapondere, un arendaș din sat le spune că nu ar fi o alegere bună să îl susțină mai departe la școală, justificându-se prin afirmația: „învățătura multă mult rău aduce omului, otrăvește sufletul”, dând exemplul unui tânăr care deși a absolvit șase clase, a ajuns „derbedeu”, un om fără căpătâi. Părinții, punând în balanță situația lor familială, cu încă trei copii aflați în îngrijire, hotărăsc de comun acord rămânerea lui în casa părintească. Copil retras uneori, harnic în treburile casei, atras de tainele naturii, mai exact de vietățile ei, insecte, păsări, animale, e atent la observarea lor foarte îndeaproape, îndeletnicire cu care își ocupa marea parte a timpului. La un moment dat descoperă, pe ascuns, deoarece ai săi nu doreau acest lucru, atelierul de dulgherie al bunicului său, moș Sandu Gropeanu. Acesta pătrunde prin joc, mai întâi în miezul acestei meserii, care se dovedește, mai apoi, a fi practicată foarte bine, ieșind din mâinile băiatului de acum, în vârstă de șaisprezece ani, obiecte utile casei. Pe unele le-a vândut, ajungând să îi ofere unele în dar vecinei sale, pentru care nutrea sentimente de admirație, numai în speranța de a-i atrage atenția. Se identifică două fire narative, unul interior, al trăirilor izvorâte din curiozitate la vârsta copilăriei, iar celălalt exterior, cel al relațiilor familiale, sociale. Momentele de liniște din copilărie aveau sursa în studiul existenței naturale, era un gen de comuniune primară cu natura, căci tânărul avea capacitatea, darul de a descoperi, de a asculta spre a înțelege și a observa „la lupă” vietățile înconjurătoare. Neînțelegerea, chiar luarea în derâdere și culminarea cu atributul peiorativ sub forma poreclei „minciună”, sădesc florile răului în sufletul candid, curat și sincer al lui Niculăiță, determinând așternerea unui val de neîncredere și închidere în sine. Totuși, spirit luptător, nu

[25] *Hermeneutica*, Blaj, 1844, ms. 366, în Biblioteca Academiei R.S.R., Filiala Cluj, fond Blaj *apud* Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, Editura Cartea Românească, 1980, p. 136.
[26] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediție și prefață de Al. Piru, București, Ed. Minerva, 1988, p. 547.
[27] *Ibidem*, p. 577.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

renunță în a le demonstra celorlalți, realitatea observațiilor sale în detaliu. Eșuează prin patru încercări, cea cu frații săi, cu Salomeea, fata îndrăgită, prietenii lui și culminează cu fostul învățător. Existențele observabile de către el nu se mai desfășoară la fel când martorii se schimbă, adâncind valul de neîncredere în autenticul observator.

Poate e mult spus, dar din nefericire, trece prin episoade ale dezamăgirii. Primul e legat de porecla sa care-l va roade în interior. Călătoria solitară diurnă și nocturnă, spre celălalt sat, care se afla la aproximativ 12 kilometri, se dovedește a fi o călătorie inițiatică pentru novice. Simte frigul, dar găsește soluția, își aduce aminte să se îmbrace cu cojocul pe care i-l pregătise mama sa. Continuă apoi ,cu vânzarea carului cu lemne, când deși fusese stabilită suma fixa de 11 bani, cumpărătorul aflat sub dorința de a-l înșela îi oferă 10,5. Finalul vânzării îi aduce suma dorita lui Niculăiță. Cunoaște teama, la gândul că adormind, cineva ar putea să îi fure banii. Își amintește că ar fi bine să învelească banii într-o hârtie, și soarta face ca dibuind, pe jos să o găsească. Reușind să citească textul așternut pe aceasta, ajunge la concluzia că, dacă din întâmplare ar găsi pe jos, pierdut, ceva valoros, cu siguranță nu și-va însuși, ci îl va preda ”la primărie la domnul șef de jandarmi”, căci învățăminte de la tatăl său primise în acest sens: “de banul nemuncit nici praful nu s-alege.” Nu trece mult timp, și fortuit sau nu, găsește un portofel din piele neagră.

Negrul, ca adjectiv cromatic simbolizează un aspectul negativ, fiind și culoarea haosului originar, a apelor inferioare, a morții. Elementul negru se validează, aici, drept un ”motiv anticipativ” pentru destinul personajului actor. (Boris Tomașevski) Hotărârea de a la contact cu obiectul în va schimba decisiv existența. După cum plănuise, îl duce șefului jandarmilor din localitate care, aflând că nu destăinuise nimănui cele întâmplate îl sfătuiește să păstreze discreția și pe viitor, motivul fiind unul personal, setea de câștig ușor. Dar, băiatul îl zărește pe presupusul păgubit care îi oferă descrierea detaliată a portofelului. Într-un final, Niculăiță este dus în fața procurorului, unde șeful jandarmilor nu recunoaște nimic. Șocat fiind, băiatul, suferă un blocaj psihologic, tremurând, nereușind să detalieze momentul găsirii portofelului, ci prin flash-back, prin rememorare fulgerătoare, prin frânturi de fraze, propoziții și cuvinte,

Îi reamintește jandarmului de portofel, îi spune că a găsit păgubașul, degeaba, acesta cu răceală, rigid nu recunoaște nimic: „Ce, mă, visezi?... a răcnit: «Ce, mă, ești nebun?”»

Momentul a creat o tensiune nervoasă maximă:” Si el atunci a simțit ca parca i se rupe ceva in cap, înăuntru, si a zis, dar n-a zis cu gândul să-l supere... a zis duios, ca din pragul unei mari primejdii: „Domnule șef, ori te poarta cum ti-e vorba, ori vorbește cum ți-e…- nereușind să încheie fraza că - domnul șef l-a plesnit cu pumnul peste gura de l-a podidit sângele... ”[28] atât de grav încât și-a pierdut conștienta.

O ultimă încercare de dovedire a nevinovăției, după ce fusese catalogat nebun și îngrijit de doctor, se ceruse ca preotul să îi citească molitve, are loc în fața ființei pentru care nutrea sentimente curate, deși de cealaltă parte, erau împărățite dar ascunse, îi spune sa nu îi fie frică de el, nu e nebun, nu îi face rău, justificându-se: „-Uite aici, cu mâinile amândouă l-am ținut — ca lemnul sa mi se usuce mâinile! -Salomio, nu-ti fie frica... -N... nu... nu sunt nebun, -Salomio... -Si nu vreau sa-ti fac nici un rău, Salomio...”[29]

Însă, „ce nu mai poate zări e treptata pierdere a simțului realității pe care i-a adus-o îndoiala, neîncrederea tuturora... și indignarea șefului, care nici n-a mai putut să se stăpânească... sunt câteva ceasuri de când nu mai e așa de sigur c-a găsit în adevăr banii…”[30]

Băiatul cu mintea rătăcită, „se silise să-și orânduiască gândurile și să spuie cum s-a întâmplat, de la început...se codește; se silește să-și adune mințile risipite. Niculăiță stă pe

[28] I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună,* Pitești, Editura Herra, 2009, p. 98.
[29] *Ibidem*, p. 101.
[30] *Ibidem*, p. 101.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

prispa dus pe gânduri, cu tămplele-ntre mâini."[31] Ceea ce îi dă o oarecare stare de liniște, este îmbrățișarea primită din partea Salomeei.

Apoi, „își descinge betele de la brâu, le sărută și plânge, plânge... Apoi se uită în sus și de jur împrejur."[32]

Însăși natura, elementele din spațiul terestru, dar și cele din spațiul cosmic, pe care o iubea atât, parcă plâng, „tremură stelele. Sufla vânt rece... Nu mai sunt nici lăcuste, nici greieri... au murit toate de frig... Du-te cu bine, Niculăită, și Dumnezeu să te ierte!" E o comuniune om-natură, care respiră în rândurile brătesc-voinescene. Natura, cea care-i transmitea până acum mesaje criptate, îl însoțește pe ultimul drum, îi este alături. Elementelor din natură le sunt atribuite caracteristici omenești, apare deci, personificarea ca figură de stil dominantă.

Prin urmare, găsim aici un mit, acela al morții inițiatice, al extincției, care prefigurează integrarea omului în circuitul cosmic, precum în balada populară *Mioriţa*[33]. Și aici, apare *motivul complotului,* un *complot mundan,* care îl împinge la acest act tragic, extrem, la patibulare. Exitus-ul personajului are valența unui mod de stopare a imposibilului, de stăvilit. Ca în textul popular, e o moarte inițiatică la care aveau acces doar anumiți tineri supradotați intelectual, aleși pentru a accede la mistere.[34]

Bucuria din incipitul poveștii și lauda lumii pentru rezultatele fiului lor, se transformă, în sfârșitul textului, în durere adâncă și dezamăgire exprimată de mama necăjită.

Sfârșitul este creionat într-un tablou al disperării mamei, a cărei inimă, e inundată de o durere cruntă: „Lume, lume ticăloasă... Ca azi oamenii, daca nu ești la fel cu dânșii, nu te mai răstignesc ei cu cruzime, ci (mai ales daca nu le ești o prea mare primejdie) te aduc fără multa răutate, ba poate chiar cu compătimire, sa te răstignești singur..."[35]

Iată ce mărturisește criticul G. Călinescu legat de această scriere: „și Niculăiță poată să pară un inadaptabil, în vreme ce el este propriu-zis un anormal. Autorul l-a văzut nu atât ca individ, cît și ca simbol al «setei de a ști», mustrând prin el societatea. – Căci – adăuga acesta – Băiatul are darul observației și al invenției tehnice, ar fi deci un viitor savant dacă ar putea urma la școală. Rămînînd în sat, el devine victima zeflemelelor alor săi."[36]

În aceeași ordine de idei „marile vocații investigatoare au fost totdeauna însoțite de de voința dîrză de a descoperi adevărul și oricîte suferințe au copleșit pe descoperitori, niciodată nimeni nu a fost oprit în loc de aceasta."[37]

Așadar, Niculăiță e un „individ superior", care „în cazul cel mai deprimant… devine un filozof al atitudinii morale, un Luceafăr rece și nepăsător. Sinuciderea lui Niculăiță, previzibilă, arată o conformație insuficientă, un dezechilibru nu rar, în care o ușoară sporire a inteligenței pe o latură este decompensată de lipsuri sufletești fundamentale."[38]

Întreaga povestire se construiește pe o gradație psihologică descendentă la care este supusă ființa neputincioasă, personalitatea slabă spre exitus-ul său.

Subscriem, prin urmare, opiniei lui G. Călinescu, criticul care în *Istoria…,* semnala următoarele: „valoarea scrierii, de astă dată scutită de moralități, vine din dramatismul cu care este povestită năpăstuirea unei ființe slabe și din adunarea laolaltă, monografică, a tuturor

[31] *Ibidem*, p. 101.
[32] *Ibidem*, p. 101.
[33] Lăcrămioara Mutoiu, *Alchimia textului poetic*, f.l, Editura Versus, f.a., p. 30.
[34] I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună,* Pitești, Editura Herra, 2009, p. 95.
[35] *Ibidem*, p. 95.
[36] G. Călinescu, *op. cit.*, p. 579.
[37] *Ibidem*, p. 579.
[38] *Ibidem*, p. 579.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)

aspectelor durerii umane. Niculăiță este un anormal, dar a băut întreg paharul suferinței pamîntene."[39]

BIBLIOGRAFIE

1. **BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. AL.,** ***Niculăiță Minciună***, Pitești, Editura Herra, 2009
2. **CĂLINESCU, G.,** ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent.*** Ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1982
3. **IONESCU, CONSTANT,** ***Amintiri despre Camil Petrescu,*** în „Gazeta literară", anul XV, nr. 1 (792), joi 4 ianuarie 1968
4. **LOVINESCU, E.,** ***Istoria literaturii române contemporane,*** vol. I-II. Ediție îngrijită de Eugen Simion, Bucureşti, Editura Minerva, 1973
5. **LOVINESCU, E.,** ***Revizuiri.*** Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Simuț, Cuvânt înainte de Mircea Martin, București, Editura Paralela 45, 2003
6. **LOVINESCU**, **E.**, ***Critice***, vol. 2. Ediție de Eugen Simion. Antologie și repere istorico-literare de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1982
7. **MĂNUCĂ, DAN,** ***Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești***, București, Editura Minerva, 1997
8. **MANOLESCU, NICOLAE**, ***Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură***, Pitești, Editura Paralela 45, 2008
9. **MUTOIU, LĂCRĂMIOARA,** ***Alchimia textului poetic,*** **f.l.,** Editura Versus**, f.a.,**
10. **SCURTU**, **NICOLAE,** ***O epistolă necunoscută a lui I. Al. Brătescu-Voinești***, în „România literară", nr. 40(26/09/2014 - 02/10/2014)
11. **SIMION, EUGEN (COORD.),** ***Dicţionarul general al literaturii române***, VII [Ţ-Z], I-VII, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2009
12. **VLAD, ION,** ***Aventura formelor.*** Ediţie îngrijită Irina Petraş, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1996
13. **VÂRGOLICI, TEODOR,** ***Documente literare***, în „România literară", nr:7(20/02/2009 - 26/02/2009)

[39] *Ibidem*, p. 579.

BDD-A22088 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:38 UTC)